

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(۲)

۲۵۷۱۲

مرکز خدمات کتابخانه‌ها و مجریین
تعمیرات کتابخانه

۱۳۸۸ / ۳ / ۲۰

تعمیرات کتابخانه

دانشگاه قم
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق

موضوع :

بررسی نکاح موقت در فقه امامیه و تطبیق با دیگر مذاهب

استاد راهنما :

حجه الاسلام و المسلمین حاج حسین کریمی

استاد مشاور :

حجه الاسلام و المسلمین سید یوسف علوی وثوقی

دانشجو :

فریبا فلاح زاده

①

۲۵۷۱۲

۱۵۸۹/۲

«تقدیم به رسول مکرم اسلام صلوات الله علیه، که دین و دنیای

خویش را مرهون وجود پاک و زحمات و رنجهای بی شائبه

آنحضرت می دانم.»

با تقدیر و تشکر فرلوان از اساتیدی که راهنماییم بودند و
بزرگوارانی که با مهربانی و حوصله، شوق آموختن به من دادند و
همچنین همسر و مادر فداکارم که با حوصله و بزرگواری امکان
تحقیق را برایم مهیا داشتند.

۵

چکیده

ازدواج از نظر شیعه دو قسم است:

۱- ازدواج دائم.

۲- ازدواج موقت.

تفاوت این دو ازدواج در اینست، که در ازدواج موقت، حتماً باید مدت و مقدار مهریه مشخص گردد و بدون آن دو عقد باطل می‌شود، همچنین نفقه وارث نیز در آن واجب نیست.

از نظر تمام مسلمین، ازدواج موقت در صدر اسلام جایز بوده است؛ زیرا در قرآن کریم آمده و سنت پیامبر (ص) نیز چنین بوده و در زمان خلافت ابوبکر و بخشی از خلافت عمر نیز مردم آنرا انجام می‌دادند، تا اینکه عمر آنرا نهی کرد.

ایراداتی نیز بر این کار عمر وارد شد، زیرا نهی وی در واقع مخالفت صریح با کتاب خدا و سنت پیامبر (ص) محسوب می‌شد. در نتیجه فقهاء اهل سنت، در صدد توجیه آن برآمدند، برخی ادعای نسخ آیه متعه را نمودند و برخی نهی عمر را، بیان نهی پیامبر (ص) دانستند و روایات ضد و نقیضی در این مورد ارائه کردند، که فقهاء شیعه با استفاده از آیات و روایات وارد در این زمینه، استدلالات سست و بی پایه آنان را رد نمودند.

امروزه در ارتباط با ازدواج موقت دو گروه وجود دارند. یک گروه، مخالفین این ازدواج هستند، که معتقدند بعلت سوء استفاده‌هایی که افراد از آن می‌نمایند، باید این ازدواج طرد و محکوم گردد.

در حالیکه موافقین این ازدواج معتقدند، که این نوع ازدواج، برای کسانی که امکانات ازدواج دائم برایشان مهیا نیست، می‌تواند راه مناسبی برای کنترل غرایز باشد؛ زیرا مسئولیتهای ازدواج

دائم را ندارد و از طرفی آنها را نیز از فحشاء و مفاسد اجتماعی حفظ می نماید، زیرا عمده ترین علل فحشاء در جامعه، معمولاً نیاز مالی یا نیاز جنسی و یا حتی نیاز روحی - عاطفی می باشد و اگر فردی بتواند هریک از اینها را در ازدواج موقت بدست آورد، دیگر نیاید بسراغ زنا و فحشاء برود، مگر کسی که دچار هرزگی و بی بند و باری اخلاقی است.

البته در جامعه کنونی ما، موانعی بر سر راه این ازدواج وجود دارد، از جمله بدبینی مردم نسبت به آن، بخاطر سوء استفاده هائی که در این مسئله صورت گرفته است که دولت می تواند با استفاده از آراء فقیهان و حقوقدانان کشور، راه حل مناسبی پیدا کند و مشکل بدبینی و مشکلات دیگر را برطرف سازد.

«فهرست»

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
فصل اول - نکاح و اقسام آن	
۴	بخش اول - تعریف نکاح در لغت و اصطلاح فقهی و حقوقی
۵	بخش دوم - اقسام نکاح
۶	الف - تعریف نکاح منقطع
۶	ب - تفاوت‌های ازدواج دائم و موقت
۸	ج - شباهت‌های ازدواج دائم و موقت
فصل دوم - لزوم ازدواج موقت	
۱۱	بخش اول - منافع فردی و اجتماعی ازدواج موقت شامل:
۱۱	۱- جلوگیری از فساد و فحشاء
۱۳	۲- ایجاد تعهد در برابر فرزندان
۱۴	۳- رعایت بهداشت فردی و اجتماعی
۱۴	۴- استفاده از ازدواج موقت در دوران نامزدی
۱۶	بخش دوم - مدارک جواز ازدواج موقت
۱۶	۱- کتاب خدا

«فهرست»

عنوان

صفحه

۱۸	الف) دلالت آیه بر جواز متعه و مراد از کلمه استمتاع.....	
۲۴	ب) روایاتی پیرامون تفسیر آیات مربوط به متعه.....	
۲۵	ج) تفاسیر اهل سنت در مورد دلالت آیه بر متعه.....	
۲۶	۲- روایات.....	
۲۶	الف) روایات شیعه.....	
۲۸	ب) روایات اهل سنت پیرامون جواز متعه.....	
۳۱	ج) بررسی روایات و نتیجه‌گیری.....	
۳۲	۲- اجماع.....	
۳۲	بخش سوم - جایگاه متعه و موانع اجرای آن در جامعه کنونی.....	
۳۲	الف - جایگاه متعه در جامعه کنونی.....	
۳۳	ب - موانع اجرای ازدواج موقت.....	
۳۶	بخش چهارم - بحث تاریخی متعه.....	

فصل سوم - اشکالات وارد بر ازدواج موقت و پاسخ آنها

۴۴	بخش اول - معایب فردی و اجتماعی ازدواج موقت.....	
۴۴	۱- ازدواج موقت یکنوع زنا و فحشاست.....	
۴۵	۲- ازدواج موقت برخلاف حیثیت و احترام زن است.....	

«فهرست»

صفحه	عنوان
۴۷	۲- امکان سوء استفاده از ازدواج موقت.....
۴۸	۴- رها شدن فرزندان بی سرپرست.....
۴۸	۵- عدم استقبال زنان شیعه مذهب ایرانی.....
۴۹	۶- پیمان زناشوئی باید دائمی باشد نه موقت.....
۴۹	۷- جواز ازدواج موقت مساوی با تشکیل حرمسراست.....
۵۰	الف) علل پیدایش حرمسرا.....
۵۱	ب) موقعیت حرمسرا در دنیای امروز.....
۵۲	بخش دوم - نظر اهل سنت در مورد متعه.....
۵۷	بخش سوم - مدارک و دلایل اهل سنت در حرمت و نسخ متعه.....
۵۷	۱- آیات.....
۵۸	الف) نقد و تفسیر آیه متعه.....
۷۱	ب) بررسی آیات ناسخ متعه.....
۷۷	۲- روایات.....
۷۷	الف) روایات مربوط به نسخ آیه.....
۷۹	ب) روایات مربوط به نهی پیامبر(ص).....
۸۵	۳- تحریم عمر.....
۸۸	۴- اجماع.....

«فهرست»

صفحه	عنوان
	فصل چهارم - ارکان و احکام متعه
۹۵	بخش اول - ارکان عقد متعه
۹۵	۱- صیغه عقد
۹۶	۲- ذکر مدت
۱۰۰	۳- تعیین مهریه
۱۰۲	بخش دوم - احکام متعه
۱۰۲	۱- مسائلی پیرامون استقرار مهریه
۱۰۲	الف) موارد استقرار تمام مهریه
۱۰۳	ب) موارد عدم استقرار تمام مهریه
۱۰۵	۲- توارث در ازدواج موقت
۱۱۰	۳- چگونگی جدایی زوجین در متعه
۱۱۰	۴- لعان، ایلاء،ظهار
۱۱۳	۵- عده
۱۱۵	۶- حکم شرط قبل و بعد از عقد
۱۱۸	۷- متعه با اهل کتاب
۱۱۸	۸- افرادی که متعه با آنها جایز نیست
۱۱۹	۹- مواردی که متعه نیاز به اذن زن دارد

«فهرست»

صفحه	عنوان
۱۱۹	۱۰- حکم تجدید عقد
۱۲۰	۱۱- حکم عزل
۱۲۱	۱۲- الحاق فرزند به پدر
۱۲۱	۱۳- حکم متعه با باکره
۱۲۳	۱۴- حکم اذن ولی در ازدواج موقت
۱۲۳	۱۵- کراهت متعه در صورت بی‌نیازی از آن
۱۲۴	۱۶- عدم وجوب اشهاد در متعه
۱۲۵	۱۷- اگر یکی از زوجین مسلمان شود
۱۲۶	۱۸- جواز تمتع با یک زن چندین بار
۱۲۷	۱۹- جواز متعه با بیش از چهار زن
۱۲۷	۲۰- برخی از مستحبات و مکروهات
۱۲۹	چکیده به زبان انگلیسی
۱۳۱	فهرست منابع

«مقدمه»

عذار افروز مهرویان افلاک

بنام نقش بند صفحه خاک

سیاس خدای را، که توفیق عطا فرمود، تا مباحث متعه مروری شود و پس از بررسی، به نحو جامع‌تری تقدیم گردد.

ازدواج موقت یکی از مباحث حساس و جنجال‌برانگیز فقهی - حقوقی و اجتماعی، بویژه بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد؛ زیرا یکی از اهداف انقلاب اسلامی، ایجاد جامعه‌ای پاک، سالم و اسلامی بوده است.

در نتیجه، یکی از عملکردهای اساسی آن نیز، بایستی در جهت بهبود وضعیت جوانان و خانواده‌ها باشد، که مهمترین آنها، مسئله کنترل غرایز در نسل جوان است، به نحوی که نه غریزه و طبیعت خدادادی آنها سرکوب شود و نه با آزادی نامحدود و بی قاعده موجبات هرزگی و بی‌بندوباری خود و جامعه را فراهم آورند.

در مجموعه‌ای که پیش رو داریم، ازدواج موقت بعنوان راه و چاره‌ای برای افرادی که قادر به ازدواج دائم نیستند، و بنا به علل مالی و غیره نمی‌توانند راه مناسبی برای ارضاء میل جنسی خویش بیابند، مطرح می‌گردد.

البته اشکالات و انتقاداتی نیز از سوی مخالفین بویژه اهل سنت، بر این ازدواج وارد شده است، که در این مجموعه سعی نموده‌ایم، پاسخ مناسبی به آنها بدهیم؛ در نتیجه ابتدا دلایل و مدارک شیعه که دلالت بر جواز این ازدواج دارد، مطرح شده و سپس دلایل مخالفین همراه با پاسخ به آنها، بیان گشته است.

ناگفته نماند، سوء استفاده‌هایی که از سوی برخی افراد فرصت طلب، در این قانون الهی شده،

موجب گشته است، تا مردم بویژه قشر زنان، به دیده نفرت و قباحت به آن بنگرند و عرف جامعه آنرا جرم بدانند؛ در حالیکه اگر از این قانون و هر قانون دیگری بجا و شایسته استفاده گردد، می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات باشد.

فصل اوّل

«نکاح و اقسام آن»

بخش اول - تعریف نکاح در لغت

- تعریف نکاح در اصطلاح فقهی

- تعریف نکاح در اصطلاح حقوقی

بخش دوم - اقسام نکاح

الف - تعریف نکاح منقطع

ب - تفاوت‌های ازدواج دائم و موقت

ج - شباهت‌های ازدواج دائم و موقت

بخش اول - تعریف نکاح

نکاح در لغت بمعنی ضم (پیوستن) است، همچنین در لسان‌العرب از ازهری نقل شده که: در اصل معنی نکاح در زبان عرب (وطی) است. و در اصطلاح فقهی بنا به گفته صاحب جواهر: «نکاح عقدی است که زوج بر اساس آن سلطه بهره‌گیری جنسی از همسر خود پیدا می‌کند.»^(۱)

در اصطلاح حقوقی می‌توان آنرا چنین تعریف کرد: «نکاح قراردادی است که به موجب آن، زن و مرد در زندگی با یکدیگر شریک و متحد شده و خانواده‌ای تشکیل می‌دهند.»^(۲)

ممکن است گفته شود: این تعریف جامع نیست، زیرا شامل نکاح منقطع (متعّه) که از اقسام نکاح است نمی‌گردد، ولی می‌توان گفت در نکاح منقطع نیز تشکیل خانواده مورد نظر است و شرکت در زندگی و اتحاد زن و مرد بنحوی تحقق می‌یابد، اگرچه خانواده‌ای که بدینسان تشکیل می‌شود، به استحکام و ارزش خانواده ناشی از نکاح دائم نیست و تعاون و همبستگی در ازدواج دائم به مراتب بیشتر است.

برخی استادان حقوق در تعریف نکاح گفته‌اند: «نکاح عبارت از رابطه حقوقی است، که بوسیله عقد بین زن و مرد حاصل می‌گردد و به آنها حق تمتع جنسی از یکدیگر می‌دهد.»^(۳)

ایرادی که بر این تعریف می‌توان گرفت اینست که، تمتع جنسی جزء ماهیت نکاح نیست و

۱- جواهرالکلام شیخ محمد حسن نجفی، ج/۲۹، ص ۵.
۲ و ۳- حقوق خانواده دکتر سیدحسین صفائی و دکتر اسدالله امامی، ج/۱، ص ۱۳.